

بسمه تعالی

تاریخچه گروه بیهوشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد

در آغاز نگارش تاریخچه گروه بیهوشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، آن را مزین به فرمایشات مولای متقیان حضرت علی(ع) نمودیم که در نامه ای به فرزندش امام حسن مجتبی (ع) اهمیت تاریخ و پیشکسوتان را یاد آوری می کند (به نقل از نهج البلاغه ترجمه دکتر جعفر شهیدی نامه شماره ۱۳). پسرم اگر چه من به اندازه همه آنان که پیش از من بوده اند نزیسته ام اما چنان در کارهایشان نگر بسته ام که همچون آنان شده ام بلکه چنان بر امورشان آگاهی یافته ام که گویی با اولین تا آخرین آنان زندگی کرده ام. پس از این سیر و تامل کردار پاکیزه را از آلوده بازشناخته و سود را از زیان دریافته ام. به این ترتیب با مطالعه تاریخ دانشگاه و گروه های تخصصی با کارهای انجام شده، رازهای موفقیت و پی آمد اقدامات بزرگان و پیشکسوتان آشنا شده و برداشت خود به واقعیت را نزدیک تر نموده و بر تجارب خود خواهیم افزود. در تدوین این تاریخچه با ارزش از بخشهایی از دانشگاه علوم پزشکی و فردوسی مشهد بازدید بعمل آمده سوابق گذشتگان و همچنین تاریخچه دانشگاه تهران مورد بررسی قرار گرفته و با پیشکسوتان محترم رشته بیهوشی که در دسترس بودند مشورت و مصاحبه شده است.

تحمل درد و نظاره بر اعمال جراحی برای بیمار از دیر زمان بزرگترین مانع درمانهای جراحی بوده است. شیخ سعدی می فرماید:

ندیده ای که چه سختی رسد به کسی	که از دهانش بدر می کند دندانی
قیاس کن که چه حالت بود در آن هنگام	که از وجود عزیزت بدر رود جانی

از افتخارات مردم خراسان این است که قرنها قبل به آثار تخدیر و هوشبری الکل پی برده و آن را توصیف نموده اند چنانچه فردوسی در شاهنامه در شرح خارج کردن رستم از شکم مادرش (سزارین امروزی) هوشبری با الکل را بطور باور نکردنی و به شکل بسیار زیبایی توصیف نموده است:

فرو ریخت سیندخت از دیده خون	که کودک ز پهلوی چون آید برون؟
بیامد یکی موبد چیره دست	مر آن ماهرخ را به می کرد مست
شکافید بی رنج پهلوی ماه	مر آن بچه را سر برآمد ز راه
چنان بی گزندش برون آورید	که کس در جهان این شگفتی ندید
همه زخمگاهش فرو دوختند	به مرحم همه زخم بسبوختند
شبانروز مادر به می خفته بود	به می خفته و دل زهش رفته بود

و اما تا حدود ۶۰ سال پیش در ایران بیهوش نمودن بیماران به روش بسیار ابتدایی و با وسایلی بسیار ساده نظیر اثر قطره قطره و سپس ماسک امبردن (Emberden) انجام می شد. افرادی که مبادرت به بیهوشی بیماران می کردند اغلب غیر پزشک بوده و تحت عنوان پزشکیار توسط جراح آموزش داده شده بودند و گاهی دانشجویان سال آخر پزشکی و دستیاران جراحی که به طور تجربی از جراح آموزش دیده بودند مبادرت به بیهوشی بیماران می کردند. بعضی اوقات خود جراح از طریق اسپینال یا اپیدورال بیماران را راه اندازی می کرد بطور کلی بیهوشی در جراحی ادغام بوده است.

در سال ۱۳۳۰-۱۳۳۲۹ دکتر یحیی عدل که در فرانسه تخصص جراحی عمومی گرفته بود موقع مراجعت به ایران یک نفر فرانسوی به نام بوئه (Baue) را با خود به ایران می آورد تا بیمارانش را بیهوشی دهد. این شخص در بیمارستان سینای تهران با ماسک امبردن و اتر یا کلروفورم بیماران را بیهوشی می داده است که البته خطرات بسیار و مرگ و میر فراوان داشت زیرا داروی شل کننده عضلانی و تجهیزات لازم برای لوله گذاری تراشه و حفاظت از راه های هوایی تا آن زمان وجود نداشته است. بنیانگذاران بیهوشی نوین ایران آقای دکتر علی فر، آقای دکتر عبدا... مرتضوی و آقای دکتر محمد اسماعیل تشید هستند. دکتر فر تقریباً یکسال بعد از بوئه فرانسوی پس از فارغ التحصیلی از انگلستان به ایران آمد، سپس دکتر عبدا... مرتضوی که ایشان هم از انگلستان فارغ التحصیل آنستزیولوژی شده بودند به ایران بازگشت، در اواخر سال ۱۳۳۴ آقای دکتر محمد اسماعیل تشید که از امریکا فارغ التحصیل آنستزیولوژی شده بودند به ایران آمدند، که پیشرفت بیهوشی در ایران مرهون تلاشهای بی وقفه ایشان است. آقای تشید با تالیف کتابهایی در مورد هوشبری مخصوصاً کتابهای انتخاب روش بیهوشی به زبان فارسی که بطور مکرر چاپ شده خدمات ارزنده ای به این علم نموده اند و بالاخره در سال ۱۳۴۷ - ۱۳۴۶ در دانشگاه تهران گروه بیهوشی از جراحی جدا و تفکیک و مستقل شد. در اولین دوره پذیرش دستیار بیهوشی در دانشگاه تهران سه نفر برگزیده شدند که آقای دکتر مجید ابراهیمی یکی از آنان بودند.

در دانشگاه مشهد آقای دکتر مجید ابراهیمی به عنوان اولین متخصص بیهوشی پس از فارغ التحصیلی از دانشگاه تهران در سال ۱۳۳۷ به مشهد مراجعه و در بیمارستان امام رضا (ع) که ریاست آن را مرحوم پروفسور بولون (Bolvan) بلژیکی عهده دار بود مشغول به کار شد. پروفسور بولون مردی دلسوز و بسیار فداکار بود که بعداً به دین مبین اسلام گروید و نام عبدا... را بر خود نهاد، این جراح مهربان و فداکار بنیانگذار جراحی در خراسان است که با همکاری سرکار خانم قندهاریون کارشناس ارشد بیهوشی فارغ التحصیل امریکا کار می کرده است و بیماران توسط ماسک امبردن و اتر قطره قطره بیهوشی داده می شدند.

پس از ورود آقای دکتر مجید ابراهیمی به مشهد که ایشان را بنیانگذار بیهوشی خراسان باید دانست تحول عظیمی در علم بیهوشی خراسان صورت گرفت. آقای دکتر ابراهیمی همراه خود یک دستگاه بیهوشی کوچک با دو مخزن برای اتر و کلروفورم و یک مخزن سدالایم با نام Air Mede آورده بودند و جالب اینکه داروی بیهوشی داخل وریدی که هم اکنون نیز به فراوانی مصرف می شود با نام نسدونال (Nesdonale) را نیز فراهم کرده بودند. در سالهای اول ورود ایشان بیهوشی در جراحی ادغام بود. آقای دکتر ماسیس میکائیلیان پس از فارغ التحصیلی در رشته پزشکی عمومی در سال ۱۳۳۸ اولین پزشکی بود که وارد رشته تخصصی بیهوشی دانشگاه مشهد شده و به عنوان اولین دستیار با آقای دکتر مجید ابراهیمی همکاری داشت که پس از فارغ التحصیلی برای دوره تکمیلی به دانشگاه مونترال کاندا رفت و ۴ سال بعد پس از گرفتن تخصص آنستزیولوژی در سال

۱۳۴۹ به مشهد بازگشت. قبل از ورود آقای دکتر میکائیلیان چهار متخصص بیهوشی فارغ التحصیل دانشگاه تهران به گروه بیهوشی مشهد پیوسته بودند که عبارت بودند از مرحوم دکتر ناصر سالاری، مرحوم دکتر جواد همایونپور، دکتر عباسعلی آراسته و دکتر ماهره سازگار.

پس از جذب چند متخصص بیهوشی یاد شده گروه بیهوشی از گروه جراحی جدا و بطور مستقل شروع به پذیرش دستیار نمود ولیکن دستیاران بایستی تخصص خود را از دانشگاه تهران دریافت می کردند لذا آقای دکتر هاشم راد که در سال ۱۳۴۹ دستیار گروه بیهوشی شده بودند برای تکمیل دوره و گرفتن تخصص خود به تهران اعزام و نزد استاد دکتر تشید کاربرد مونیتورینگ تهاجمی، CVP و بیهوشی جراحی قلب باز و جراحی اعصاب را فراگرفته و در سال ۱۳۵۱ پس از گرفتن تخصص آنستزیولوژی به مشهد مراجعه نمودند ایشان بنیانگذار مونیتورینگ و بیهوشی برای جراحی قلب باز مشهد هستند که به همراه آقای دکتر علی اصغر بلوریان جراح قلب باز، آموزشهای تکمیلی را در دانشگاه لوزان سوئیس نزد پروفیسور صادقی فرا گرفته اند.

با پشرفت علم بیهوشی دگرگونی بسیار وسیعی هم از نظر پیدایش داروهای جدید و هم از نظر تولید و تهیه وسایل و روشهای جدید هوشبری عمومی و منطقه ای فراهم شد و بالاخره مرحوم استاد دکتر بهمنیار خزیمه در بهمن ماه ۱۳۶۷ اولین بیهوشی پیوند کلیه را در بیمارستان امید به همراه تیم جراحی پیوند کلیه به سرپرستی آقای دکتر رضا مهدوی راه اندازی نمودند. مرحوم استاد دکتر خزیمه برای اولین بار در ایران کنگره سراسری بیهوشی و احیاء را در پائیز سال ۱۳۶۷ با حضور اساتید ایرانی مقیم خارج و تعدادی از اساتید بیهوشی خارجی و استادان و متخصصان بیهوشی داخلی در بیمارستان امام رضا(ع) مشهد به طرز باشکوهی برگزار نمودند. ریاست کنگره را استاد فقید و دبیر کنگره آقای دکتر هاشم راد بودند.

با تشویق مرحوم استاد دکتر خزیمه، دکتر محمد رضا زنجانخواه در سال ۱۳۷۸ بعنوان متخصص بیهوشی به تیم پیوند کلیه پیوست و در بهمن ماه ۱۳۸۰ مسئولیت بیهوشی بیماران گیرنده کلیه پیوندی از جسد و برداشت اعضاء پیوندی از مرگ مغزی از طرف ریاست دانشگاه به وی واگذار شد که تا کنون ادامه دارد. در همان زمان اولین پیوند قلب در مشهد در بخش جدید التاسیس جراحی قلب باز بیمارستان امام رضا (ع) توسط آقای دکتر نضافتی با همکاری آقای دکتر قاسم سلطانی متخصص بیهوشی صورت گرفت.

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ و تدبیر و دور اندیشی مسئولین محترم وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی نه تنها در رشته هوشبری بلکه در کلیه رشته های تخصصی ظرفیت پذیرش دستیار افزایش یافت و کتابهای درسی جدید نیز مطابق با آخرین استانداردهای جهانی تهیه و به عنوان کتابهای مرجع آزمون تخصصی در دسترس کلیه دستیاران قرار گرفت. گروه بیهوشی دانشگاه پس از سالها ریاست آقای دکتر مجتبی کریمی و بازنشستگی ایشان به مدیریت آقای دکتر سعید جهانبخش به سیر پیشرفت خود ادامه داد و با تعداد ۶ دانشیار و ۱۰ استادیار و ۱۰ پزشک متخصص بیهوشی ۳۵ دستیار مشغول فعالیت پژوهشی، آموزشی و درمانی شد. با همت و پیگیری مستمر و عالمانه مسئولین دانشگاه و تلاشهای آقای دکتر محمد غروی فرد دانشیار گروه بیهوشی، دوره آموزشی فلوشیپ بیهوشی اطفال از سال ۱۳۸۸ در وزارت بهداشت مشهد تصویب و برای اولین بار در ایران در گروه بیهوشی مشهد راه اندازی شده و تا کنون دو نفر از متخصصین بیهوشی این دوره را با موفقیت طی کرده اند. نهمین کنگره سراسری بیهوشی و احیا در سال ۱۳۸۵ با همت انجمن آنستزیولوژی و

مراقبت‌های ویژه ایران شاخه خراسان رضوی و دانشکده علوم پزشکی مشهد در هتل پارس مشهد برگزار شد. دبیر علمی کنگره جناب آقای دکتر محمد غروی فرد و دبیر اجرایی کنگره جناب آقای دکتر عاشوری بودند. نخستین کنگره بین‌المللی هیپنوتیزم بالینی و علوم وابسته؛ اولین گرد هم‌آیی در زمینه هیپنوتیزم بالینی و علوم وابسته بود که در جهان برگزار شد. این کنگره توسط گروه بیهوشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد در ۷ و ۸ اردیبهشت ماه ۱۳۹۱ برگزار شد. از سال ۱۳۸۸ تاکنون دکتر قاسم سلطانی مدیر گروه بیهوشی می باشند. هم‌اکنون گروه بیهوشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد با ۱ استاد و ۱۱ دانشیار و ۱۱ استادیار و ۹ پزشک متخصص همچنین ۴۴ دستیار تخصصی بیهوشی و ۲ فلوشیپ (بیهوشی اطفال و بیهوشی قلب) مشغول فعالیت آموزشی، پژوهشی و درمانی می باشد.